

Dragon Sándor¹

Az orosz állambiztonság rendszere

Az orosz állambiztonsági szervek oktatásának és képzésének fejlődése a történelem és a vezetéselmélet tükrében

The System of Russian State Security

*Development of Education and Training of Russian State Security Agencies
In the Light of History and Management Theory*

A Cseka megalakulásakor a feltételek közel sem voltak megfelelők. A fiatal szovjet hatalom több kihívással is szemben találta magát. Több más szervezet mellett, a Csekának kiemelt jelentősége volt a rendszer fennmaradásának garantálásában. Az első szovjet állambiztonsági szervezet nem rendelkezett a kezdeti időkben elegendő állománnyal, és a nehézségeket még súlyosbította, hogy azok képzettsége is nagyon alacsony szintű volt. Vezetőik már korán ráébredtek arra, hogy a problémára minél gyorsabban megoldást kell találni, és szükséges a képzés és az oktatás azonnali megszervezése.

Kulcsszavak: Cseka, állambiztonság, akadémia, oktatás és képzés, tudás, vezető

When Cheka was formed the conditions were far from satisfactory. Young Soviet power faced several challenges. Among other organisations, Cheka has played a significant role in ensuring the survival of the system. In the early days, the first Soviet state security organisation was understaffed, and the difficulties were exacerbated by the fact that they were poorly trained. Their leaders realised early that the problem had to be solved as soon as possible and that training and education had to be organised immediately.

Keywords: Cheka, state security, academy, education and training, knowledge, manager, leader

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék, e-mail: dragon.sandor@uni-nke.hu

1. Az első évek a forradalom után

A korszakban a Csekának² komoly dilemmát jelentett a szervezet tagjainak toborzása³ és kiválasztása.⁴ A szervezetet egyrészt professzionális forradalmárok vezették, akik széles körű tapasztalattal rendelkeztek, de azokat a cári rendszerrel, a korszak biztonsági szervezeteivel való küzdelmek során szerezték. Tapasztalatot szereztek arról, mi a megfigyelés, a letartóztatások, a börtönökből és száműzetésből való szökések. Másrészt a Cseka katonai egységeinek vezetése szintén profi katonákból állt, akik pedig a katonai és szolgálati tapasztalataikat az I. világháború idején szerezték. Tehát megállapítható, hogy a Cseka mint szervezet a kezdeti szakaszában sok problémával szembesült, de a vezetői⁵ kellő tapasztalattal, tudással⁶ rendelkeztek, amelyek hozzásegítették őket ahhoz, hogy előrelátóan tudják kezelni a szervezettel szemben a működése során jelentkező problémákat.

Az operatív állomány⁷ feltöltésére különös figyelmet fordítottak, kiválasztásuk nehézségei abban álltak, hogy közvetlenül a forradalom után az új hatalom kategorikusan elutasította a cári Oroszországot kiszolgáló rendvédelmi és biztonsági szervezetek tapasztalatait, igyekezett kizárni soraiból alkalmazottaikat. Természetesen a helyzet nem volt annyira idilli, hogy minden a szervezet elvárásának megfelelően alakult, így a cári rendszerrel kapcsolatba kerülők, akik később a Cseka állományába felvételt nyertek a szervezeten belül „tisztá lappal” kezdtek.

A Csekába jelentkezők között munkások, parasztok, katonák és tengerészek voltak, akik ideológiai⁸ alapon elköteleződtek a forradalom eszméi iránt, a tettek mezején készek voltak feltétel nélkül a Cseka utasításait végrehajtani. Számukra a szervezet különböző képzési formákat vezetett be, amelyeknek minél gyorsabbnak, de alaposnak kellett lennie. A Cseka előtt álló feladat nem volt egyszerű, mivel a jelentkezők iskolai végzettsége alacsony volt, sokuknál az írástudatlanság megszüntetése volt az első feladat. Ők a szervezeten belül látták életük kiteljesedését,⁹ konkrét elképzeléssel a további munkájukkal kapcsolatban nem rendelkeztek. A Cseka egységein belül speciális köröket és iskolákat hoztak létre, egyéni órákat tartottak.

² Összoroszársági Rendkívüli Bizottság (oroszul *Всероссийская Чрезвычайная Комиссия*, VCSK, ismert nevén: Cseka).

³ Dragon Sándor: A vezetést támogató rendszerek és módszerek. In Kovács István – Dragon Sándor (szerk.): *A vezetés-irányítási rendszerek jó gyakorlata a rendőrségen*. Tanulmánykötet. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021b. 59.

⁴ Dragon (2021b): i. m. 61.

⁵ Dragon Sándor: A vezetést támogató emberi tényezők. In Kovács István – Dragon Sándor (szerk.): *A vezetés-irányítási rendszerek jó gyakorlata a rendőrségen*. Tanulmánykötet. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság 2021a. 43.

⁶ Dragon Sándor: A rendészettudomány hatása, alkalmazása és fejlődésének lehetőségei a rendészeti szervek gyakorlati vezetésében, irányításában. *Rendőrségi Tanulmányok*, 2. (2019b), 3. 86–98.

⁷ Kovács István: A szervezett bűnözés két alappillére: az emberkereskedelemhez kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények valamint a kábítószer-kereskedelem összefonódása. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), 4. 79–101.

⁸ Kovács István: Prostitúció, és prohibíció a mai Magyarországon: avagy miért nem sikerül a rendőrségnek a szocializmust levetkőzni a XXI. században. *Létünk*, 46. (2018b), 2. 7–29.

⁹ Dragon Sándor: Nyilas rendvédelem – tények, tapasztalatok, következtetések. In Kovács Tamás (szerk.): *„Zsidó sorsok a nyilas időszakban” konferencia a kutatók éjszakáján 2019. szeptember 27.* Budapest, Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely Budapest Emlékközpont, 2019a. 36–48.

Különös figyelmet fordítottak a vezetők kiválasztására, akiknek felkészültebbnek és képzetebbnak kellett lenniük, hogy jobban megértsék a pártpolitika lényegét, hogy szervezői képességgel rendelkezzenek, példát tudjanak mutatni az állománynak a csapatban és a csapattal való munkavégzés során.¹⁰

A vezetői réteg, illetve az állomány képzése, továbbképzése területén az első fontos lépés a Cseka Főiskola¹¹ Kollégiumának felvetése volt, amelyben kifejezték akaratukat speciális oktatási intézmények létrehozására a képzés és a továbbképzés pontosan kialakított rendszerével. 1918. április 5-én a kollégium tagjai kinyilvánították akaratukat felderítők és biztosok képzésére, az állambiztonság védelmének területén szerteágazó tapasztalattal rendelkező vezetők, továbbá a kollégium vezető személyzete és tagjai bevonásával.

A Cseka képzési rendszer létrehozásának komoly lépése az első tanfolyamok megnyitása volt 1918. szeptemberben. A résztvevők a bizottságok alkalmazottai, párt- és szovjet munkások voltak. Belőlük kerültek ki a Cseka későbbi osztályainak vezetői, nyomozói, biztosai, hírszerzői és kiképzői (1. ábra).

1. ábra: Kiképző kurzusok indítása a Cseka alatt

Forrás: Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szolgálata. Az Akadémia története. Az első évek a forradalom után (sz. n.).

A csekisták első oktatási segédleteit 1918-ban készítették el, amelyek elsőként szabályozták a Cseka-alkalmazottak jogait és kötelességeit a munkavégzés során:

„Útmutatás a Cseka nyomozói számára”, „Útmutatás az ügyeleti osztályok nyomozóinak és biztosainak”, „Útmutatás a spekuláció elleni harcban”, „A politikai nyomozók felelőssége”, „A nyomozás szabályai”, „A külső megfigyelés útmutatója a hírszerzők részére”, „A hírszerzés bevezetésének rövid utasításai” stb.¹²

¹⁰ Kovács Gábor: A hatékony vezetői teljesítmény fokozásának eszközei és módszerei a rendészeti szervezetekben. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.* Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2018. 137–138.

¹¹ Cseka Főiskola (oroszul *Высшая Школа*, Főiskola).

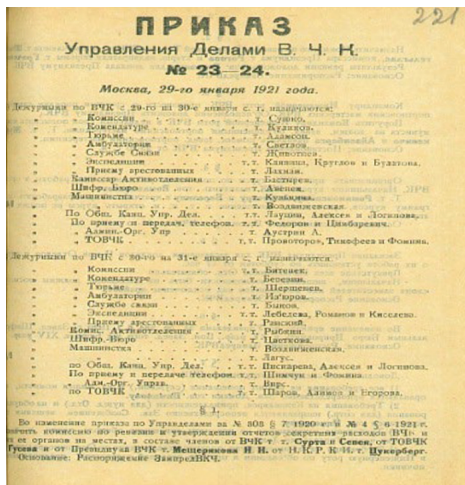
¹² Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szolgálata. Az Akadémia története. Az első évek a forradalom után (sz. n.).

2. Az iskola keletkezése

F. E. Dzerzsinszkij¹³ folyamatosan hangoztatta a képzés szintje emelésének, továbbá a vezetői és végrehajtó állomány kompetenciáinak, tulajdonságainak fontosságát,¹⁴ annak a végrehajtandó feladatokkal szembeni elvárásokhoz igazítását, azonnali választ adva a környezetben bekövetkezett változásokra. Figyelemmel a gyorsan változó és feszült történelmi környezetre írta: „Elmúltak azok a napok, amikor csak a biztonsági szervek személyzetének önzetlen bátorságával és a bolsevik odaadásával szálltunk szembe az ellenforradalommal. Most ezekhez az értékes tulajdonságokhoz hozzá kell adni a jó képzést, képzettséget, a saját munkájuk kitűnő tudását.”¹⁵

1921. január 25-én a Cseka Elnökségi határozatában döntött állandóan működő képzések megszervezéséről az operatív személyzet számára, mivel 1945-ig folyamatosan hiány jelentkezett a képzett, szaktudással rendelkező vezetői és végrehajtói állományban is. Az első képzéseket 150 kadét kezdte el, Moszkva központjában, a Pokrovka utca 27. szám alatt. A tanfolyamok nyitónapját – 1921. április 26-át – az Akadémia kezdőnapjának tekintik.

1921. január 29-én a Cseka tanfolyamokat szervezett a munkavállalók képzésére, akik később a szervezetnél helyezkedtek el. A feltételek javítása érdekében a tanfolyamok időtartamát három hónapra hosszabbították meg, és intézkedtek állandó személyzet és struktúra létrehozásáról (2. ábra).

2. ábra: Cseka-tanfolyamok 1921. január 29-én

Forrás: Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szolgálata. Az Akadémia története. Az első évek a forradalom után (sz. n.).

¹³ Félix Edmundovics Dzerzsinszkij (oroszul *Феликс Эдмундович Дзержинский*, Dzerzsinszkij).

¹⁴ Czuprák Ottó – Kovács Gábor: *A szervezetvezetés elmélete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 69–73.

¹⁵ Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szolgálata. Az Akadémia története. Az iskola keletkezése (sz. n.).

1921. április 26-án folytatódtak a képzések a munkások felkészítésének kurzusaival. Fokozatosan felhalmozódtak a személyzet képzési tapasztalatai, és javult a gyakorlati képzés. Az oktatási segédanyagok, módszertani útmutatók, segédletek még mindig nem álltak megfelelő mennyiségben rendelkezésre, így ezeket az előadásokkal és a tanárok és kadétek közvetlen beszélgetéseivel egészítették ki. Mindezek mellett keresték a foglalkozások új és újabb formáit. Az egyik legkézenfekvőbb és leghatékonyabb volt a gyakorlati képzés megvalósítása speciális csoportokban, az operatív dolgozók oktatásba való bevonásával.

Ennek érdekében a kadéteket az állambiztonsági szervek területi tagozódásának megfelelően szekciókra osztották és ennek megfelelően képezték őket: különleges és titkos osztályok, banditizmus ellenes harc, szállítási, operatív és titkos munka, statisztikai nyilvántartásba vétel és gazdaság. A kadétek szétosztásánál fontos elv volt, hogy a gyakorlat és az elmélet, tehát a gyakorlati munkavégzés és az arra felkészítő oktatás, képzés legfelkészültebb képviselői közösen valósítsák meg a szekciókba való szétosztást, a Cseka operatív osztályainak képviselői és a tanfolyamok adminisztrációjának közös tevékenységével.

A foglalkozások során a gyakorlatban már bizonyított operatív dolgozók felismerték a kadétek képességeit, képzésük során figyelembe vették azt, és a jövőbeni munkájuk irányainak megfelelően folytatták további felkészítésüket. Képzésük befejeztével jövőbeni alkalmazásuk a Cseka szervezeteiben már irányultságuknak megfelelően történt.

Felülvizsgálva a forradalom előtt és után elért eredményeket megállapították, hogy a Csekának továbbra is szüksége van a bűnüldöző, illetve állambiztonsági szervek szakembereinek tapasztalataira, ezért meghívták a későbbiekben is a csendőrség, a rendőrség és hírszerzés soraiból tanítani azokat, akik a „régisim” tankönyveiből tanítottak.¹⁶ A történelem igazolta, hogy a Cseka korábbi törekvése, amely teljesen szakítani akart a régi rendszer minden maradványával, objektív okok miatt nem valósulhatott meg. Nemcsak a tankönyvek emlékeztették őket a múltra, hanem kénytelenek voltak alkalmazni a cári titkos rendőrség módszereit és technikáit is a szolgálati tevékenységük végrehajtása során.

A jelentkezők felvétele¹⁷ és felkészítése során nemcsak szellemi, hanem fizikai alkalmasságukra is figyelemmel voltak, de tekintve a szervezet katonai jellegét, felkészítésük a katonai kiképzésre is kiterjedt. A képzési programok tartalmazták a fegyverkezelés, a lövészet készségének fejlesztését, amit a hallgatók gyakorlatban a katonai felvonulásokon és katonai műveletekben is érvényre juttattak a biztonsági szervek képviselőinek együttműködésével.

A képzési feltételeket, módszereket és az alkalmazott metódusok fejlesztését és alkalmazásának módját a GPU¹⁸ Akadémiai Tanácsának ülésein vitatták meg.

¹⁶ Kovács István: *Klasszikus vezetési funkciók a parancsuralmi rendszerben: (állományvédelmi) ellenőrzés, és korrupciómegelőzés a helyi, és területi rendvédelmi szervek körében.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2018a.

¹⁷ Dragon (2019a): i. m. 37.

¹⁸ Állami Politikai Hivatal (oroszul Государственное Политическое Управление, GPU).

Az évek alatt az állambiztonsági szervek elnevezésének változásával egy időben változott az Oktatási intézmények megnevezése is, és az elődszervezetek beolvadtak az új szervezetekbe.

1922-ben a kurzusokat átnevezték a GPU úgynevezett Felső Tanfolyamaivá (a Cseka átszervezése GPU-vá, ennek következményeképpen, a Cseka-tanfolyamok GPU-tanfolyamokká alakultak át).

Az ország biztonságát érintő külső és belső valódi fenyegetésektől függően, ezekre adekvát válaszokat adva erősödött az operatív személyzet képzésében a specializáció, a GPU testületei felépítésének megfelelően. A tanfolyamok története figyelemre méltó abban, hogy később azok az OGPU¹⁹ Központi Iskola egyik legnagyobb mértékben specializált tanfolyamaivá váltak.

1923 novemberében létrehozták az OGPU Határőr Főiskoláját, és a határőrség operatív állományának főbb felkészítését átadták az újonnan létrehozott oktatási intézménynek.

1929 júliusában az OGPU felsőfokú tanfolyamait átalakították, és továbbképző iskolaként működött tovább, ahol a szervezetek dolgozóinak képzését folytatták. Az állambiztonsági szervek továbbra is nagy hangsúlyt fektettek a soraikba jelentkezők kiválasztására, azt még alaposabbá tették. A képzésre vezényelték számára az OGPU-nál való szolgálatteljesítést 5 évre emelték.

Az 1920-as évektől kezdve folyamatosan jelentek meg az előadások és a normatív dokumentumok mellett az első oktatási segédanyagok (3. ábra).

3. ábra: Az operatív munka módszertana

Forrás: Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szolgálat. *Az Akadémia története. Az első évek a forradalom után* (sz. n.).

¹⁹ Egyesített Állami Politikai Hivatal (oroszul *Объединённое Государственное Политическое Управление*, OGPU)

3. A háború előtti időszak

Az országban 1929 végén 1930 elején bekövetkezett politikai és operatív változások – a személyi állomány hiánya az OGPU területi szervezeteiben, továbbá képzésüknek megoldatlanága a belső szervezetek állományának továbbképző iskolájában – arra késztették az állambiztonsági szerveket, hogy egy új oktatási intézmény létrehozásának kérdésével foglalkozzanak. 1930-ban úgy határoztak, hogy a felmerült két nagy problémát a lehető leggyorsabban meg kell oldani, így a létszámhiány csökkentése érdekében úgy határoztak, hogy beiskolázzák az elkövetkező jelentkezőket az állambiztonsági szervekhez szolgálatba, és ennek teljesítésére 1000 munkavállalót küldtek oda.

Az állambiztonsági szervek felől folyamatos igény jelentkezett, amelyet a meglévő rendszer már nem tudott kielégíteni. A képzés megoldására pedig 1930. május 29-én parancsot adtak a Cseka-tisztek képzésére és továbbképzésére szolgáló iskola létrehozására Moszkvában, amely 1930. június 4-től az OGPU Központi Iskolájává vált. Az OGPU Központi Iskola megalakulásával folytatták a már megkezdett fejlesztéseket az oktatásban. A változások kihatottak a speciális tantárgyakra, azok egyértelműbbé váltak. Folytatták a már korábban megkezdett és eredményesnek bizonyuló gyakorlati együttműködést az oktatás, az abban részt vevők, továbbá a másik legfontosabb tényező, az állambiztonsági szervek és azok tevékenysége között.

A már bevezetett intézkedések pozitívan járultak hozzá a tudás, a képesség és a szakértelem elsajátításához, nemcsak a hallgatók képzése vagy az operatív munka során, hanem a magas követelményeket támogató katonai és fizikai kiképzés teljesítése kapcsán is. A gyakorlati foglalkozások sikeres teljesítéséhez hozzájárult a kadétek számára minden évben megrendezett kétnapos katonai művelettel befejeződő összevonás a Moszkva melletti Dinamo táborban. Az összevonások programjai között szerepeltek a lövészeti foglalkozások, az operatív harci munka taktikája mellett a topográfia és a katonai technika tanulmányozása.

A Központi Iskolában 1932 januárjától három hónapos felsővezetői tanfolyamok kezdtek működni a már meglévő vezető réteg átképzésére és továbbképzésére.

Az OGPU-ban jelentkező létszámhiány enyhítésére, a korábban foganatosított intézkedéseken kívül, a Központi Iskolában képzettek egy időben a biztonsági szervek operatív tartalékát is képezték, ami egyrészt emelte képzésük színvonalát, másrészt növelte az OGPU operatív tartalékának állományát. Így járult hozzá napi szinten a feladat végrehajtására fogható állomány létszámnövekedéséhez, így naponta 300 kadétot jelöltek ki.

1934. július 14-én, a Szovjetunió Belügyi Népi Biztosságának (NKVD)²⁰ megalakulását követően, amelybe a volt OGPU egységei tartoztak (az OGPU Központi iskolát átnevezték a Szovjetunió NKVD Állami Biztonsági Főigazgatóságának [GUGB]²¹ Központi Iskolájává).

Az OGPU Központi Iskola, egészen az átszervezésig, több mint ötezer alkalmazottat képzett és képzett tovább.

²⁰ Belügyi Népbiztosság (oroszul *Народный Комиссариат Внутренних Дел*, NKVD).

²¹ Állami Biztonság Főigazgatósága (oroszul *Главное Управление Государственной Безопасности*, GUGB).

Az NKVD Központi Iskolája folytatta korábban megkezdett hagyományait, a felsővezetői, a vezetői és a középvezetői operatív állomány képzését.

1939. március 21-én a Szovjetunió NKVD GUGB Központi Iskoláját, L. P. Berija²² állambiztonsági biztos rendeletével átszervezték a Szovjetunió NKVD Főiskolájává.

1939 márciusában a Szovjetunió NKVD Főiskolájában kétféle típusú képzés jelent meg: az NKVD, majd a Szovjetunió NKGB²³ operatív osztályai személyzetének átképzése és továbbképzése.

Most már nagyobb számban jelentek meg az első tankönyvek és tanítási segédletek, amelyekben az elméleti részben jobban megjelenik a rendszerezett, oktatási jelleg.

Az 1940-es évek elejére a szovjet állambiztonsági szervek minden harmadik vezetője a tanfolyamok végzőse volt.

A nagy honvédő háború megkezdése előtt, elemezve a történeteket összességében kijelenthetjük, hogy az NKGB Főiskolája befejezte kialakulásának kezdeti szakaszát mint speciális oktatási intézmény, amely képes az állambiztonsági szervek igényeire operatívan reagálni.

4. A nagy honvédő háború megpróbáltatásainak éveiben

A nagy honvédő háború újabb kihívások elé állította az állambiztonsági szerveket. A háborús körülmények között az NKGB figyelmét több irányba kellett összpontosítania, erőt a belső kihívások mellett a külső megpróbáltatások is próbára tették. Újabb, eddig ismeretlen igények jelentkeztek már a háború első hónapjaiban, többek között megnövekedett a katonai kémelhárítók iránti igény. 1941. július 23-án a Szovjetunió az NKVD végzésével az NKGB-t és az NKVD-t egyesítették a Belső Ügyek Népbizottságaiba. Az NKVD Főiskolájában havi tanfolyamokat szerveztek az NKVD különleges osztályai operatív személyzetének képzésére, amelyek 1941. augusztus 11-től három hónapos programokra változtak. 1941 szeptemberében a felmerült katonai kémelhárító igényt a Főiskolán tanulmányaikat már befejező 300 fő katonai kémelhárító, a Szovjetunió NKVD különleges osztályaiba küldésével rendezték.

A megalakulás óta folyamatos kisebb-nagyobb oktatói hiánnyal küzdő szervezet 1941 novemberében bejelentette a kinevezéseket az iskola állásainak betöltésére. A tanárok azonban, mint mindig, nem voltak elegenden, ezért a Szovjetunió NKVD vezetésének rendelete alapján a pedagógiai munkába bevonták a tanfolyamok legjobban kvalifikált hallgatóit is annak érdekében, hogy a vezetői réteg, a hírszerző és kémelhárító hivatalok és osztályok kvalifikált alkalmazottai, továbbá a banditizmus elleni harc vezető szakértői, valamint a Népbizottság nyomozói és a katonai kémelhárítók a legmagasabb képzésben részesüljenek. E rendelet alapján összesen 76 vezető és operatív alkalmazott vett részt az oktatásban, ami még mindig nem bizonyult elegendőnek, de a körülményekhez képest igyekeztek a feltöltést teljesíteni.

²² Lavrentyij Pavlovics Berija (oroszul *Лаврентий Павлович Берия*, Berija).

²³ Szovjetunió Állambiztonsági Népbizottsága (oroszul *Народный Комиссариат Государственной Безопасности СССР*, NKGB).

Az oktatási és a személyzeti osztály munkatársainak leterheltsége elképzelhetetlen szinten volt. Munkájukat hivatalosan 10.00-kor kezdték és 22.00-kor fejezték be. Valamennyi résztvevő tanár 10.00-kor kezdte meg munkáját (ha az órák nem kezdődtek 9.00-kor), és általában 24.00-kor végeztek. Hétféteken sorrendben, de néhányan csak az iskola vezetése engedélyével pihenhettek. A tanárok még vasárnapokon is dolgoztak, a munkanap 12.00 és 17.00 óra között volt.

A háború nehézségei és a hatalmas munkaterhek ellenére, amely a teljes oktatásban részt vevő személyekre nehezedett a Főiskolán – elengedhetetlen követelményként – tudományos²⁴ munkára is találtak időt.

A Szovjetunió NKVD 1943. május 22-i rendeletével – ismételt változásnak köszönhetően – a Főiskolát átvette a Szovjetunió NKGB-je.

A nagy honvédő háború alatt a Főiskola személyzete kivételes módon teljesítette a Szovjetunió NKVD és a NKGB vezetésének minden igényét. „Végrehajtották az operatív munkások képzését és továbbképzését széles profillal, abban a mennyiségben, amelyben szükséges volt a frontnak, a partizán és a földalatti mozgalomnak, a szovjet hátszónak és az ellenségtől felszabadult régióknak.”²⁵

Következő igényként jelentkezett az idegen nyelvi tanfolyamok megindítása, ami az állambiztonsági szervek részére, illetve a nagy honvédő háború kapcsán is égetővé vált. 1942. december 22-én a Főiskolában idegen nyelvű tanfolyamokat szerveztek a képzett operatív fordítók felkészítésére angol, francia, német, olasz, japán, török, svéd, finn és lengyel nyelveken. Az idegen nyelvi tudás további erősítésére, 1943 januárjában az NKVD rendelete alapján, a felsőoktatásban idegen nyelvi rövid tanfolyamokat hoztak létre.

A nagy honvédő háború idején az iskolában több mint hétezer Cseka-tisztet képeztek ki, akik a fasiszták elleni küzdelem szervezőivé és hőseivé váltak. A Főiskola hat végzőse a Szovjetunió hősévé vált.

1945. augusztus 30-án a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége rendeletével a Szovjetunió NKGB Főiskolája megkapta a Vörös Zászlót és az oklevelet (4. ábra). A Szovjetunió Miniszterek Tanácsa 1952. július 15-i állásfoglalásával jött létre a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériumának Főiskolája²⁶ mint speciális felsőfokú oktatási intézmény, a hallgatók hároméves képzési idejével, a jogi egyetemek képzési programja alapján.

1954 áprilisában 189 egyetemi hallgató szerzett diplomát, akik közül 37 kitüntetéssel végzett.

A Szovjetunió Miniszterek Tanácsa 1962. augusztus 2-i állásfoglalásával a KGB Főiskolát F. E. Dzerzsinszkijről nevezték el.

²⁴ Dragon (2019b): i. m.

²⁵ Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szolgálat. Az Akadémia története. A Nagy Honvédő háború megpróbáltatásainak éveiben (sz. n.).

²⁶ A Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériumának Főiskolája (oroszul *Высшая школа Министерства Государственной Безопасности СССР*, MGB Főiskola SzSzSzR).

4. ábra: Vörös Zászló és azt tanúsító oklevél

Forrás: Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szolgálata. *Az Akadémia története. A Nagy Honvéddő háború megpróbáltatásainak éveiben* (sz. n.).

Az FSZB Akadémiáját 1992. augusztus 24-én, az Oroszországi Föderáció elnökének rendeletével, F. E. Dzerzsinszkij nevével fémjelzett KGB Főiskola és a határőrség Akadémiájának bázisán alapították. Ennek megfelelően, az elődintézményekhez hasonlóan katonai jegyeket magán viselő felsőfokú oktatási intézmény végrehajtja az OF FSZB Szolgálata, valamint más orosz speciális szolgálatok és az úgynevezett baráti államok különleges szolgálatai tisztjeinek képzését.

Az Akadémia szervezeti felépítésében megtalálható a Kriptográfiai, Kapcsolati és Informatikai Intézet (IKSZI),²⁷ az Operatív Személyzet Képzési Intézete (IPOS)²⁸ és a nyomozási és kémelhárítói karok. Külön karok is vannak: fordítói, levelező tanfolyamok, egy-egy kar a külföldiek és felsővezetők képzésére.

1993. augusztus 23-án jóváhagyták az OF FSZB Akadémiájának Alapokmányát.

Megállapítható, hogy az orosz állam a forradalom kezdetének első szakaszában nagy lemaradással küzdött a nyugati országokhoz képest. Lemaradása nemcsak politikájára, társadalmi rétegeire, hanem az államszervezetekre is rányomta bélyegét.

Ennek ellenére a megalakult állambiztonsági szervek vezetői hamar rájöttek annak fontosságára, hogy a rájuk bízott feladat teljesítése során nem elegendő a képzetlen, ellenben nagy számú munkásosztály, hanem feltétlenül szükségük van képzett, minőségi munkát teljesítő szakemberekre, akik képesek az állam biztonságát garantálni minden körülmények között, és rövid úton választ adni az újonnan megjelenő kihívásokra, egyszóval teljesíteni legjobb tudásuk szerint a tőlük elvártakat.²⁹ Ennek biztosítására sürgős intézkedéseket tettek az oktatás és képzés elindítása területén, majd megalapították a szükséges intézményeket, ahol a lehető leggyorsabban igyekeztek biztosítani a képzés minden irányú feltételét, sok esetben hozzáigazítva

²⁷ Kriptográfiai, Kapcsolati és Informatikai Intézet (oroszul *Институт Крптографии, Связи и Информатики*, IKSZI).

²⁸ Operatív Személyzet Képzési Intézete (oroszul *Институт Подготовки Оперативного Состава*, IPOS).

²⁹ Kovács (2018): i. m. 136.

a szervek igényeihez, amelyek a történelem során nem egy esetben állították őket kihívások elé.

5. Összefoglaló gondolatok

A megtett intézkedések a történelem távlatából igazolták az állambiztonsági szervek vezetőinek munkálkodását, amelynek köszönhetően a folyamatos fejlesztések és fejlődés során a szervek elérték mai, megérdemelten kivívott helyüket a világ legjobb állambiztonsági szervezetei között, méltán lehetnek büszkéek az elvégzett munkára, amelyet a jelenleg is működő FSZB OF Akadémia is igazol és hírnevüket öregbíti.

Felhasznált irodalom

- Czuprák Ottó – Kovács Gábor: *A szervezetvezetés elmélete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.
- Dragon Sándor: Nyilas rendvédelem – tények, tapasztalatok, következtetések. In Kovács Tamás (szerk.): *„Zsidó sorsok a nyilas időszakban” konferencia a kutatók éjszakáján 2019. szeptember 27.* Budapest, Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely Budapest Emlékközpont, 2019a. 36–48.
- Dragon Sándor: A rendészettudomány hatása, alkalmazása és fejlődésének lehetőségei a rendészeti szervek gyakorlati vezetésében, irányításában. *Rendőrségi Tanulmányok*, 2. (2019b), 3. 86–98. Online: https://epa.oszk.hu/04000/04093/00007/pdf/EPA04093_rendorsegi_tanulmanyok_2019_3_086-098.pdf
- Dragon Sándor: A vezetést támogató emberi tényezők. In Kovács István – Dragon Sándor (szerk.): *A vezetés-irányítási rendszerek jó gyakorlata a rendőrségen*. Tanulmánykötet. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021a. 42–51.
- Dragon Sándor: A vezetést támogató rendszerek és módszerek. In Kovács István – Dragon Sándor (szerk.): *A vezetés-irányítási rendszerek jó gyakorlata a rendőrségen*. Tanulmánykötet. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021b. 52–64. Online: <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/RTK%20RVT%20Tanulm%C3%A1nyk%C3%B6tet.%20A%20Vezet%C3%A9s-ir%C3%A1ny%C3%ADt%C3%A1si%20rendszerek%20j%C3%B3%20gyakorlata%202021.pdf>
- Kovács Gábor: A hatékony vezetői teljesítmény fokozásának eszközei és módszerei a rendészeti szervezetekben. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2018. 135–146. Online: www.pecshor.hu/periodika/XX/kovacs.pdf
- Kovács István: A szervezett bűnözés két alappillére: az emberkereskedelemhez kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények valamint a kábítószer-kereskedelem összefonódása. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), 4. 79–101. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/2100/1378>

Kovács István: *Klasszikus vezetési funkciók a parancsuralmi rendszerben: (állományvédelmi) ellenőrzés és korrupciómegelőzés a helyi, és területi rendvédelmi szervek körében*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2018a.

Kovács István: Prostitúció, és proibíció a mai Magyarországon: avagy miért nem sikerül a rendőrségnek a szocializmust levetkőzni a XXI. században. *Létünk*, 46. (2018b), 2. 7–29.

Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szológálata. Az Akadémia története. A Nagy Honvédő háború megpróbáltatásainak éveiben. Online: www.academy.fsb.ru/i_hist_5.html

Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szológálata. Az Akadémia története. Az első évek a forradalom után. Online: www.academy.fsb.ru/i_hist_1.html

Az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szológálata. Az Akadémia története. Az iskola keletkezése. Online: www.academy.fsb.ru/i_hist_3.html